

La memòria reneix

El documental es renova a l'estat espanyol. La multiplicació d'espais i canals destinats al gènere, l'esforç de les productores independents per a oferir productes de qualitat, i l'interès formatiu per a crear una base necessària, han iniciat l'arrencada que demanava la memòria. No debades, el documental sempre ha estat el més combatiu dels gèneres.

El documental és memòria. Pel xilè Patricio Guzmán, realitzador de *La batalla de Chile*, un país sense documentals és com una família sense àlbums de fotos. Quan l'estat espanyol va començar a superar el trauma de la dictadura, grans documentalistes com Camino, Martín Patino, Chávarri o Soler van

provar de sortir del silenci i de la manca de memòria. Però el funcionament de Televisió Espanyola (TVE) i la irrupció, més tard, d'unes cadenes privades immadures i rígides per escassos criteris de qualitat, van malbaratar els intents de fer un espai al documental a la xarxa espanyola de programació. Per això, el gènere

cinematogràfic més antic (és anterior a la ficció) va passar a identificar-se amb la descripció de la vida animal o la revisió d'esdeveniments històrics de fora, gràcies als criteris de compra de les cadenes, generalment de paquets de sèries als grans mercats internacionals.

Un estudi sobre la producció

i la difusió de documentals, encarregat per l'Associació Catalana de Productors Cinematogràfics Audiovisuals i presentat el setembre passat, analitzava la tendència que hi ha al darrere. És significatiu que, ja de bon començament, resultara difícil de fer l'estudi per falta de dades i per l'escassa ajuda proporcionada per TVE que, en qualitat d'ens públic, és la televisió que més informació podia facilitar. L'aparició dels productes és difícil, entre més motius, perquè "són de baix pressupost i no sempre es poden realitzar segons els paràmetres mínims de qualitat" que les televisions requereixen. Aquestes no es comprometen amb la producció independent. A Televisió de Catalunya, dels documentals emesos l'any 1998, el 90% eren estrangers, i la xifra pot extrapolar-se a la resta de les cadenes autonòmiques.

Trencar la tendència. L'èxit de públic i de difusió en sales d'*Asaltar los cielos*, de Javier Ríoyo i López Linares, va permetre, en primer lloc, de demostrar que el públic s'interessa pel documental i que només cal donar-li'n oportunitats. El fet ha coincidit amb una sèrie de canvis que, sense originar un optimisme excessiu, indiquen que hi ha una evolució cap a la normalització del documental.

Un dels fets importants que n'han de modificar positivament el futur és la creació recent de Docus, una associació espanyola dedicada a la promoció del documental, centrada en la formació, la producció i la distribució. "L'escola" de l'estat espanyol ha flaquejat en tots aquests aspectes, cosa que han impedit una fortalesa del documental que sí que té el nord d'Europa. L'associació fou constituïda el mes de març, per la necessitat d'aglutinar tots els sectors professionals que treballen en aquest camp, i aspira a arribar a cent membres a la primera assemblea, que es farà per l'octubre.

El president, Joan González, creu que en aquest moment co-

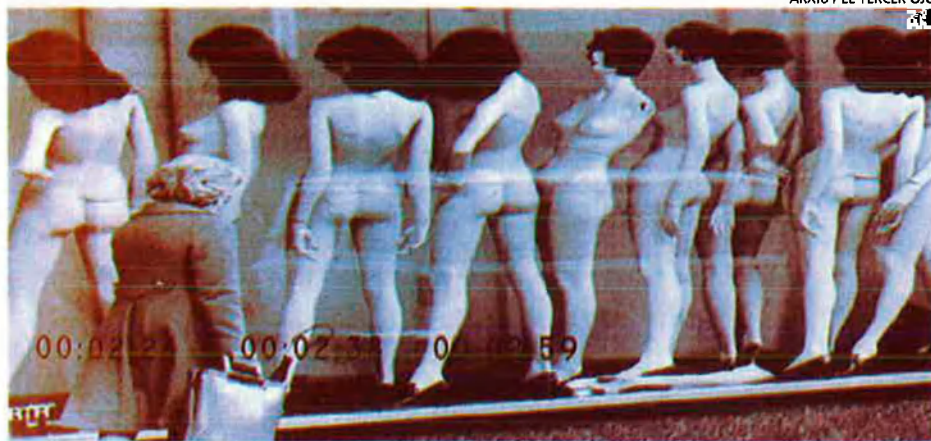
mencen a construir-se "les bases de la implantació del documental", que abastarà gèneres diferents: l'històric, l'antropològic, d'autor..., tant a la televisió com al cinema. Per aconseguir-ho, les televisions hauran de fer un paper "determinant", afirma González. Docus vol ser un "grup de pressió per a millorar la qualitat i fer de transmissor davant Europa i la resta del món".

Si estudiem la xarxa de programació de les cadenes daneses, franceses, britàniques o alemanyes, hi descobrim centenars de minuts dedicats al documental, sobre multitud de temes i segons diverses fórmules de producció. Les televisions espanyoles, per no parlar de les autonòmiques, que desatenen completament el gènere, encara no valoren el do-

cumental propi ni n'abonen la producció. Un dels objectius de Docus és, precisament, que les cadenes espanyoles es comprometen a destinar una part del seu pressupost en la producció, coproducció i pre-compra de les productores independents, i que afavoresquen la difusió dels productes, tant per l'horari com pensant en els nous realitzadors.

Un cas simptomàtic de les mancances del gènere més audaç és el documental estrenat fa poc, *Francisco Boix: un fotógrafo en el infierno*, del realitzador Llorenç Soler. El projecte va passar vint-i-cinc anys dintre un calaix. Soler havia fet l'any 1974 un documental sobre els ciutadans espanyols confinats al camp austríac de Mauthausen durant la Segona Guerra Mundial. Llavors va

Dalt, dos fotogrames del documental 'Las cenizas del volcán', del valencià Pedro Rosado. A la pàgina anterior, una de les imatges de Francisco Boix: un fotógrafo en el infierno, del realitzador Llorenç Soler.

Dalt, una de les propostes del col·lectiu documentalista El Tercer Ojo, que va nèixer ara fa dos anys a Barcelona. Al costat, una imatge d'*El latido del Níger en Cuba*, de José A. Montiel i Damián París.

conèixer en Boix, un fotògraf català empresonat amb 7.000 espanyols, que va aconseguir de muntar una operació clandestina i treure de Mauthausen prop de 20.000 negatius fotogràfics sobre l'activitat del camp, unes proves que després van permetre d'inculpar i jutjar una colla d'alts càrrecs nazis en el procés de Nuremberg.

Oriol Porta, director d'Àrea de Televisió i productor executiu del documental, va trucar a totes les portes possibles per aconseguir de finançar el projecte. El seu periple el va portar als mercats i fires europeus amb el projecte sota el braç. "Espanya no existeix per al mercat documental" i, com és natural, les cadenes europees no volen implicar-se en un projecte en què no han volgut participar les espanyoles. La participació de

Canal Plus en la producció va ser decisiva per a la realització del treball. "A fora hi ha una gran cultura del documental, ací hi ha poca investigació, poc mètode, poca creativitat", diu Porta. És a dir, falta una base, motiu pel qual l'estat espanyol té un desavantatge respecte als seus veïns del nord. Porta observa que les cadenes, preocupades per potenciar la seua imatge de qualitat, presenten una lenta tendència cap a la normalització.

També Joan González observa aquesta tendència creixent. "El 1999 es van produir a Barcelona quatre grans documentals, tres per a la gran pantalla. Va canviant alguna cosa, i aviat serà evident". Hi contribueix que les plataformes digitals i els canals temàtics hagen augmentat la demanda de productes documentals.

Un dels documentalistes valencians més intrèpids, Pedro Rosado, estrena ara l'última de les seues nou pel·lícules documentals, *Las cenizas del volcán*, que es podrà veure en la gran pantalla, amb la participació de Ràdio Televisió Valenciana. Rosado destaca la categoria "d'obra" del documental: "El documental és d'autor, i té el seu propi llenguatge. A més, s'hi pot fer cinema per la seua capacitat de recrear. Per a descobrir cal tenir referències del passat, cal aprendre, i per a això cal mirar cap al passat".

Si realitzar un documental és complicat, la distribució posterior de l'obra és un altre dels capítols que encara no s'han normalitzat. La productora de Rosado treballa amb productores de França i de la Gran Bretanya. L'autor de treballs sobre Bòsnia, Nicaragua, el Sàhara o Chiapas creu que per suplir aquesta falta de cultura documental és important el paper d'espais com *La Noche Temática* de La 2, l'aposta de Canal Plus per la producció externa i la coproducció o l'espai que l'Escuela de Guionistas García Berlanga dedica al guió del documental, perquè "en aquesta ciutat hi ha pocs intents". N'és un *El latido del Níger en Cuba*, de José A. Montiel i Damián París, que, amb el suport de Nisa i Producciones del Pez, han tirat endavant un projecte arriscat.

La promoció institucional i acadèmica. Les ajudes institucionals per als creadors de documentals també denoten l'oblit en què aquest gènere s'ha enfonsat durant anys. La Conselleria de Cultura del govern valencià, en el capítol d'ajudes a la producció audiovisual, no preveu la possibilitat de presentar projectes inferiors a una hora. De la mateixa manera, les ajudes de l'Institut de Cinematografia i de les Arts Audiovisuales consideren que el foment del documental és cobert amb les ajudes a la producció de curts, que el 1998 van sumar el 4% del pressupost total d'ajudes a la producció. La política del Departament de Cultura de la

Generalitat de Catalunya no va tenir específicament el documental en compte fins l'any 1999. Els últims cinc anys, el programa europeu Media II, que concedeix crèdits sense interessos per al desenvolupament del projecte, ha estat una de les fonts de recursos per als productors estatals.

No obstant això, les universitats, en els seus estudis de comunicació audiovisual o periodisme, sí que han sabut agafar el testimoni de la formació i proposen cursos que aprofundeixen en el documental. Formació és una paraula clau en una disciplina que, com hem recalcat, és mancada de tradició a Espanya i aquí per motius històrics. El màster de Documental de creació de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), no sols proporciona durant el primer any la teoria desenvolupada amb professors d'alt nivell, sinó que el segon any es dedica exclusivament a la realització de tres documentals entre tots els alumnes. José Luis Guerin, Marc Recha o Joaquim Jordà són alguns dels creadors encarregats de treballar amb els alumnes; *Mones com la Becky* o *Buenaventura Durruti, anarquista* són dos dels documentals produïts en aquests cursos. A més, els monogràfics organitzats per l'Institut d'Educació Contínua de la UPF, els seminaris promoguts per la delegació de European Documentary Network, les reunions anuals de DOCS i l'atenció cada vegada més impor-

ARXIU

'El latido del Níger en Cuba' ha comptat amb el suport de les productores valencianes Nisa i Producciones del Pez. En el cas dels documentals, a banda de la producció, la distribució és un altre dels capítols que encara no s'han normalitzat.

Oriol Porta:
"A fora hi ha una gran cultura del documental, ací hi ha poca investigació, poc mètode, poca creativitat".

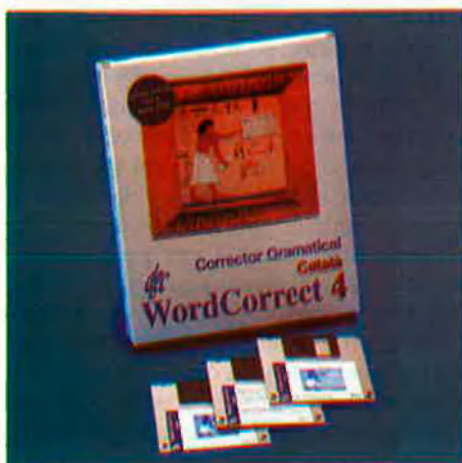
tant a festivals i mercats, han començat a desenvolupar un cultiu que pot arribar a normalitzar la producció del més pioner dels gèneres cinematogràfics.

El col·lectiu documentalista El

Tercer Ojo va néixer fa dos anys per "lluitar contra el documental amorf, que no diu res", segons Hugo Salinas, un dels pares del projecte. Per a aquest xilè establert a Barcelona, el documental incita a la reflexió i l'anàlisi, ha de qüestionar-ho tot: "Es pot parlar d'un apogeu, perquè hi ha molta gent amb projectes".

El Tercer Ojo promou, al marge dels màsters de les escoles universitàries, seminaris a Centros Cívicos i mostres de treballs de tota mena, des dels de cinc minuts fins als d'una hora. Aquest col·lectiu, davant un món dominat per la ficció, reivindica la realitat i, per tant, la recuperació de la memòria històrica com a fonament de la seva labor.

Sara Esteller

WordCorrect

Corrector ortogràfic i gramatical
Català, Castellà, Anglès

Departament
 d'Informàtica i
 Comunicacions

Plataformes:
 Apple i Windows

Novetat:

Inclou versió per a Word 2000 d'Office 2000

És l'única corrector que, en una sola aplicació inclou:

- Corrector Ortogràfic i Gramatical
- Interfície i Ajuda Gramatical bilingüe: Català-Castellà; Castellà-Anglès
- Correcció de Barbarismes
- Diccionari de Sinònims i Antònims
- Diccionaris Professionals: mèdic, jurídic, informàtic, de la construcció.

Facilita l'alternativa a l'errada, amb una **Línia de Missatge** s'indica el tipus d'errada, aquesta línia s'associa a l'**Ajuda Gramatical**

Per a més informació:

902 11 99 96

www.dsc.es